

La yerba nel conceyu de Miranda

MARGARITA FERNÁNDEZ MIER
MARIANO ÁLVAREZ GARCÍA

Pa esplicar los dixebraos trabayos que se faen en conceyu de Miranda en rellación colos praos, la *yerba* y el ganáu vamos garrar comu exemplu'l pueblu de **Vigaña**, describiendo d'un llau comu yera'l trabayu hai venti años y d'otru lo que ye la yerba anguañu, porque l'abandonu de l'agricultura truxo arreyaos cambeos pergrandes na actividá agropecuaria y, darréu d'ello, nos llabores concretos venceyaos a ella.

Los praos

Vigaña ye un pueblu de montaña asitiáu a 700 m. d'altura. Güei malapenes queden tierres en pueblu, namái se sema daqué de pataca, y ta dafechu desaniciao'l pan. Práuticamente tol espaciu qu'hai trenta años se trabayaba de pan ta güei a prau, porque dióse una especialización progresiva haza la ganadería, ganáu de carne, la mayor parte de la raza asturiana de los valles.

Anque toles finques se manden, d'una o otra manera, pal ganáu, dientru l'espaciu de Vigaña ye posible estremar perfectamente los llugares que nel so día tuvieron una dedicación ganadera; los que, aunque cotaos nun momentu de necesidá, se trabayaron y los que se

zarraron n'esclusiva pa tierres trabayaes.

Na fastera asitiada al sur del pueblu taben les tierres, bonos terrenos calizos y prestamosos asgaya pal maíz en dellos casos, comu *El Valle'l Pandu* y *La Granda*, o'l pan, comu *Arrichere* y *Suarrichere*. La fastera allugada al norte, alrodiu de la reguera de *Folgueras* échase a praos que se regaben una bona parte del añu (*Las Veigas* y *Llamo*). Puramente al llau d'esta reguera pero asitiao más alto ta *La Pradera los Muñones*, una bona pradería onde desurde la dicha reguera y que ta parcelada entera con zarros de muria. Ye una de les meyores zones de pastu del pueblu, onde se paña anguañu bona parte de la yerba que se guarda pal iviernu. Cerca Los Muñones tán *La Braña d'Estoupiellu* y *La Pradería'l Turón*, praderes grandes de terrén calizo y con bien d'agua. Otra fastera importante de pastos ye *La Braña de la Cullada*, asitiada nel colláu que da pasu pal pueblu de *Faidiellu*. Igual que nes otres brañes hai praos muncho grandes con *cabanas* con *corte* pa guarecer el ganáu y un *pachar* pa meter la yerba que se paña nestos praos.

Toes estes brañes asitiense a unos 900 m. d'altura, ye dicir, unos 200 m. percima'l pueblu. A un altor de 1.000 m. aprosimao ta la braña más alta del pueblu, la de *Los Cabaninos*.

Nel mediu'l monte'l pueblu hai praos cotaos muncho más recién pola mor de ganar llugares de pastu, comu yá diximos. Ésti ye'l casu de *Bustiellu*, una fastera asitiada sobro'l pueblu, con praos grandes abondo, caún cola *cabana* respetiva. L'únicu inconveniente d'esti llugar ye la falta d'agua, al contrariu de lo que se daba nos demás llugares dedicaos a yerba y pastu.

Anguañu tolos praos tán zarraos de *paré* o de *sebe* y hai en toos ellos un *portiellu* pa que pasen les vaques, el carru o'l tractor. Los *portiellu*s yeren de distintes formes: los de *quicieiru* son los que s'abren y se zarren y que s'asitiaben *nas pasadas* que zarraben el pueblu; los de

tarranchas tienen dos palos verticales en forma de *forcáu* llantaos a cada llau de la pasada, los *mourones*, nos que se sofítaben dos travesales onde s'espeten *las tarranchas*; los de *talancheras* tienen tamién dos *mourones* onde s'encaxen tres palos travesaos, *las talancheras*. Sicasi, antiguamente nun había portiellos nos praos: cuandu facía falta meter el ganáu o que pasare'l carru abría se un pedazu de paré que se zarraba con un *espín* al entrar y salir, levantándose la paré otra vuelta cuandu yá nun facía falta tener abierta la pasada; hasta se zarraba y abría la pasada de piedra tolos díes.

En dalgunos llugares nun había *zarros* y la estremadura faciase con *muñones*, piedras fites en terrenu, que dieron nome a una de les praderíes más importantes de Vigaña, La Pradera los Muñones yá conseñada y que, anque güei tea zarrada dafechu con parés, foi claramente una vieya *mortera*¹, un espaci u zarráu alredu r y xebráu n'estayes, estayes estremaes con muñones. Cada vecín segaba lo d'él y depués d'acabaos tolos trabayos metíase tol ganáu del pueblu. Dalgunos d'estos zarros son de mui recién: La Pradera'l Turón, por exemplu, que ta güei entera a faces, taba a principiu de sieglu a un andar toa ella, ensin zarros nin *cabanas*.

Usu, cuidáu y cucháu de los praos

Depués de metió la yerba pel branu los praos déxense quietos hasta *la seronda*, momentu nel que se mete'l ganáu a pastiar principiando pelos llugares más averaos al pueblu, que son los más tempranos. Nesti tiempu les vaques pasen la nueche na *corte* de casa, sáquense pela mañana cuandu yá se va quitando la *rousada* y vuelven metese pela nueche, que ye cuandu s'echen los xatos a mamar y se *muz* daqué de lleche pan casa. Si los praos tienen zarru nun fai falta *curiar* les vaques, pero si tán abiertos una persona de la casa quedaba tol día con elles *llindiándolas* o *curiándolas* pa que nun se metieren pelos praos de los vecinos; esta xera cási que nun precisaba

denguna fueza física y yeren los *nenos* de la casa los que corrien con ello, llevándo-yos la comida de casa pa que'l ganáu nun quedare solo.

Cuandu nestos praos principia a faltar la *pación*, va xubiéndose haza los praos más altos, hasta la *braña*. Puen entamar a pastiase los praos n'agostu, pero lo más corriente ye que se dexen pa setiembre, cuandu yá dieron una bona *pación*. El tiempu que'l ganáu queda nestos praos depende de la *pación* qu'echaron: si tuvo bono nos meses de xunu y xunetu y la yerba pudo metese pronto y llovió n'agostu lo bastante, los praos tien una gran *pación*. Tolo contrario dase cuandu pola mor de tar el tiempu malu hai que segar más tarde y vien un mes d'agostu mui secu.

Cuandu se va acabando la *pación* de los praos de la *braña*, pa últimos de payares o n'avientu, dellos vecinos vuelven llevar el ganáu pal monte y otros métenlo pa una segunda *pación* nos praos más tempranos, los que tán cerca'l pueblu, porque nel tiempu que'l ganáu ta p'arriba, pa la *braña*, nos praos más baxos yá retoñó otra vuelta.

Nos meses d'*iviernu* —xineru y febreru— métese'l ganáu na corte, comiendo nesti tiempu pola yerba pañao nel branu y pol pastu de los praos que tán más cerca de casa.

Ye tamién agora cuandu se *cuchan* los praos —delles veces pue entamase yá n'avientu— dependiendo'l terrén abonao de la cantidá del *cuchu* que s'almacenare; anguañu cúchense la mayor parte, pero lo más corriente yera que se *cucharen* los más ruinos, porque los más llenos dan yerba abondo ensin falta de *cuchalos*. Antes *cuchábense* más los praos de la *braña*, porque ellí amontonábase munchu *cuchu* pela seronda, al metese nestos díes el ganáu a dormir nes cabanes mentes que pel branu, anque'l ganáu ta na *braña*, nun se mete dientru. Nos praos de cerca'l pueblu *cuchábense* menos, el *cuchu* quedaba pa les tierres y yera poco lo que podíen

echar a los praos. El cuchu amontónase cada día a la puerta la *cabana*; el ganáu métese nelles pela nueche y de mañana sube'l *brañeiru*, sácalo y *barre las vacas*, amontonando'l cuchu nel *cucheiru*, onde va secándose, resultando siempre más bono cuanto más ensucho tea.

Güei nun hai torga nenguna pa llevar el cuchu ellí onde se precise porque los tractores faen posible'l distribuyilo perdayures. Antes, na braña, llevábase'l cuchu dende'l *cucheiru* en carru hasta los praos, nun siendo la distancia grande, porque la *cabana* asítiase normalmente nún de los praos y los que nun la tienen tampocu tán mui lloñe. Con too y con ello había praos, comu podía ser el casu de Los Cabaninos, onde los caminos yeren mui *cuestos* y facía faltar enganchar otra parexa de vaques delante'l carru pa subir el cuchu; ye lo que se llama *agabitar* o *acuartar*. Delles veces, onde yera mui abegosa la entrada de los carros, llevábase cargao en pollinos, nos *serones*, lo mesmo qu'a los praos de cerca casa. Tamién podía llevase en *cestos* cargaos al llombu.

Depués que'l cuchu ta nos praos distribúise en montones pequeños, estremaos unos d'otros y asitiaos en filera pa facer más fácil el llabor d'espardelo. Pa esti trabayu emplégase la *pala de cuatro dientes*, mesmo pa cargar y descargar que pa esparder.

Nos primeros meses del añu —xineru y febreru— al ser los de peor tiempu, les vaques queden na corte y sigue amontonándose cuchu. Por eso güei, al llegar marzu, vuelven cuchase dalgunos praos, porque al nun faer falta yá pa les tierres y tar la economía centrada dafechu na ganadería, aprovéchase lo más que se pue'l cuchu p'aumentar la producción.

Otru llabor que se facía nos praos primero de pastialos y segalos y siempre que se diere la posibilidá yera *regar*. En Vigaña regábense los praos de cerca la reguera que baxa dende la braña de Folgueras, los de La Pradera los Muñones y La Pradera'l Turón y los que tán cerca de los

caminos de la braña, porque al ser mui arrimaos baxaba per ellos muncha agua bono pa regar. Antiguamente esti yera un llabor indispensable por cuenta la falta cuchu pero güei, al camudar les coses, yá nun ye tan necesario.

El sistema de riego consistía na colocación d'unas piedres na *reguera* pa facilitar la entrada del agua pal prau, *las sangraderas*. Nel prau rompien *las presas* con una *fesoria*, ye dicir facien canales pequeñes qu'atravesaben el prau en paralelo unes con otres y nelles facien llueu *las quebradas*, salies más pequeñes que permitíen que l'agua s'espardiese per tol prau. *Las quebradas* rompiense a poca distancia unes d'otres pa que se regase tol terrenu. N'ocasiones tamién se regaba dende los caminos, faciendo en medio *las pedreras*, desagües con unes piedres allargaes y lises, *las cadenas*, pa encalzar l'agua que baxaba per ellos, faciendo una *presa* con piedres a la vera'l camín y unos *ventanos* na paré pa que l'agua pasare pal prau.

Cuandu l'agua yera mucho podíen abrise *tolas quebradas* d'una presa pa regar a la vez, pero si nun había mucho regábase abriendo d'una nuna, zarrando les otres con un *tapín*.

Al nun atiestar tolos praos con un regueiru o con un camín, dábense drechos pa que l'agua pasare d'unos praos pa otros, faciéndose ventanos na paré del prau vecín pa que l'agua corriese hasta él. Los drechos sobre l'agua yeren los mesmo pa toos y regaba'l primeru que llegaba. Antañu, y pola mor de la necesidá de *regar* al haber pocu cuchu, yeren corrientes les engarradielles pol *riegu*, llegando n'ocasiones los vecinos a dormir en prau pa regar los primeros o xubiendo pa él a les tres o les cuatro la mañana. Si *las presas* yeren pa regar un prau solu faciense menos *fondas*, pero si servíen a más d'un facía falta llevar más cantidá d'agua.

Regábase en primavera, iviernu y seronda, cuandu había más agua. Agora yá nun se riega, cúchense los

praos y en dalgunos échase *químicu* nos meses de xineru, febreru y marzu.

La importancia que'l riego tenía y les reñes que se daben ente los vecinos refléxase mui claro nuna sentencia que, anque correspuende al vecín conceyu de Teberga, esclaria abondo el munchu aquel que l'agua tenía nes fasteres de montaña:

“En el lugar de Páramo... que el referido D. Diego aya de regar suprado doce dias continuos y fenecidos estos, el citado Torivio a de regar dicho su prado seys dias y fenecidos estos bolber el dicho D. Diego y los suyos regar otros doce; y asi alternativamente desde aora y para siempre jamas doce dias seguidos el prado del D. Diego y seys del relacionado Torivio...”²

Otres maneres d'abonar emplegaes antiguamente yeren los *borrones*: levantábase los *tapinos* d'una parte del monte y quemábase pa esparder darréu la ceniza pelos praos que queríen abonase.

Tamién había *caleiros* pa facer el cal: cavábase una poza en suelu y quemábase nél la peña caliar que s'espardía llueu pel prau. Los *caleiros* asitiábase polo corriente fuera del pueblu, cerca los llugares que se queríen abonar. Húbolos en La Cullada, en La Espina, en Folgueras y nel pueblu en Traslurtiquina.

Na *primavera* siguen paciéndose los praos; los más baxos, cerca les cases, *llevántanse* nel mes d'abril y los más altos, los de les brañes, bien metíu mayu.

Nel *branu*, en xunu, entama *la yerba*. Antiguamente principiábase per San Pedru, pero ahora yá van un mes antes porque se paña más yerba por cuenta l'abonu, mesmo de cuchu que lo químico.

El día enantes de segar *cabruñábase'l gadañu* — sacábase—y el corte— colos *fierros de cabruñar*: *la xunca y el martiellu*. Las *xuncas* de ferreiru yeren planes pela parte d'arriba pero les d'agora son distintes, tienen un

filu que marca'l *cabruñu* del gadañu.

Empiézase segando pelos praos más baxos, los más tempranos, soleyeros y peores, onde primero madura la yerba; a primeros de sieglu, cuando entá había muncha xente en pueblu y los señores yeren los propietarios mayores, los vecinos teníen que repartise pa meter la yerba de los amos y lo d'ellos propio. Faciense *cuadrillas* de bonos *segadores* a los que pagaben cola comida. Marchábase pa los praos al amanecerín, sobre les cuatro o les cinco la mañana, n'ayunes y con una copa aguardiente. Comu los praos nun taben cerca, les muyeres diben depués con *cestas de banielas* a lleva-yos *l'almuerzu*, un poco de *cuechu* que cocíen en casa de los señores. Llevábenlo na cabeza sofitando la cesta nuna *corra*, un rodiyu de trapu enroscáu en redondo.

La manera segar dependía de cómo fuere'l prau. Si yera mui cuestu faciase de llau, *esveirando* primero'l llau de la paré y poniéndose tolos segadores en fila a *llevar un marallu*, cada ún un poco más atrás que'l que tenía al llau pa evitar mancarse col gadañu unos a otros; delles veces segaben *al apurre*, el que primero acababa un marallu diba buscar el d'al llau y siguiía asina segando'l so marallu. D'esta miente diba echándose a los segadores a un llau y los que más entardaben teníen qu'entamar con un marallu nuevu. Cuando'l prau yera menos cuestu segábase d'arriba a abaxu y les cuadrilles (de 6 a 12 segadores más o menos) entraben a la pica de los bonos segadores. Entamábase *desdoblando*'l primer marallu nel mediu'l prau, el de peor segar y yera equí onde *pagaban las quintadas*: si había dalgún segador nuevu metiéndlu p'alantre pa dexalu mal. Munches veces esti primer marallu segábenlu los más *babayos* qu'esbabayaben de ser los meyores, pero tamién podía dase'l casu que se dexase pal meyor segador porque yera'l más difícil y había que segalu contra la yerba. Los otros segadores

llevaben un marallu sencillu unos al llau d'otros, diendo per un llau y volviendo per otro. Nesti casu tamién s'echaba fuera del marallu al que corría poco y se dexaba pasar pel segador que tenía al llau. Tamién *entraban a la pica* del que más aguantaba ensin *afilar*; el meyor *afilador* tardaba más n'afilar el gadañu y segaba más. El que yera *finu y bonu* segando llevaba pocu marallu y dába-y a la yerba *por altu* pa nun garrar piedres nin *topas*, mentes que los malos segadores al dar per baxo y topetar el gadañu contra les piedres tenien qu'afilar más de siguió. Llevábense dos *piedras d'afilar* nel *cahapu*, una d'elles más fina qu'usaben pa *poner el pelu* al gadañu, afilalu cuandu ta recién cabruñáu; la otra yera más *gafa* y usábenla cuandu'l gadañu taba yá más gastáu pa saca-y el corte. La piedra d'afilar llévase dientru'l cachapu metida n'agua porque asina afilen meyor y hasta delles veces mentes s'afila al dir segando, si la piedra ta seca, *echábase-llly cuspiu* pa moyala.

Mentes los homes almorzaben les muyeres *esmarallaban* la yerba col *forcáu*, pala de dos dientes, porque la yerba quedaba mui amontonao nos marallos; los nenos ayudaben con un *forquete* de madera. Nesti momentu los malos segadores tenien que volver cabruñar los gadaños.

De la qu'almorzaben descansábase un poco y depués siguién segando hasta terminar el prau enteru o la parte que consideraren amañoso pa curar d'una vez.

Depués esmarallábase otra vuelta y dexábase curar. El trabayu de segar valió permunchu tiempu comu medida de los praos, calculando la so estensión por *siegas*, la cantidá de yerba que segaba un paisanu nun día.

Cuandu la yerba ta *mostia*, ye dicir, ablancaza pela parte riba, y el sol calcaba fuerte, *dase-llly vuelta* pa que vaya curando pel otro llau. Al da-y vuelta procura sacase de la solombra y *sotripase* pa que quede suelto y cure meyor. Si'l prau yera patente dexábase la yerba mirando

pal sol p'aprovechalo más; si yera cuestu empezaba a dase vuelta pela parte d'abaxu, pa faer más fácil el llabor, o per un llau p'aprovechar el sol. Esti trabayu faciase col forcáu y cola *garabata*.

Pela tarde *encugurrábase*, faciense *cugurros*, montones pequeños de yerba que se diben poniendo en filera mui cerquina unos d'otros. Normalmente los homes facien los *cugurros* col forcáu, mentes les muyeres *garabataban* tol terrén cola *garabata* y diben asitiando la yerba qu'axuntaben enriba de los *cugurros*; a estos nun yera bono quita-yos el *culu* porque si se somete pela parte de baxo l'agua filtra meyor al *cugurru*.

Al otru día si facía sol y depués que se quitare la *rousada*, espardíase la yerba de los *cugurros*, *sotripándola* bien, sobremanera la que quedaba na base de los montones. Espardiéno en *corras* de yerba, poniendo cerca lo que se calculaba que sedría un *carru* o un *ramu*. Pel día dábase-y una o dos vueltes dependiendo de lo curao que tuviere, de la cantidá qu'hubiere —si'l prau yera mui llenu taba más difícil de curalo too— y del llugar onde tea —los praos más baxos *secan* primero que los de la braña—.

Cuandu la yerba yá ta curao nos praos baxos *encarraban*, porque al ser los caminos menos cuestos yera más fácil meter el *carru'l país*. Sicasí nos praos altos pa tresportar la yerba metien el *ramu* pa les vaques. A los ramos ponien-yos los *estadoños*, tres palos acabaos en punta que s'asitien a cada llau pa que'l *ramu* lleve más carga. Pa cargar los carros primero enllenábense *las parigüelas* —ampliación de la *casa'l carru* pela parte d'alantre, enriba del *piértigu*— y depués diba echándose la yerba na *casa* hasta que s'anivelaba colo de *las parigüelas* y yá se facía'l *carru* de tras alantre. La persona que se manga enriba tenía que facer unos *rollos* cola yerba pa que nun cayere, porque per esta parte yera

mui menudo y si nun s'enrollaba bien cayía del carru. Depués de *feitu'l carru* átense *las varas*, dos cordeles que van de tras alantre de la carga —que puen ser dos o ún enteru— y que na parte de tras s'enganchaben nos *canes* —unos ganchos de madera que tenía'l carru y que yeren normalmente de *freisnu*—; na parte d'alantre atábense al *pezón*; depués átense los *canes*, cuatro cuerdes que van travesaes y que tienen el mesmu nome que los ganchos onde s'amarraben. Nos *ramos* el cordel qu'ata de tras alantre denómase la *gabita*, que s'engancha per detrás na *cibiella* y delantre nun *gabitú* mui llargu denomáu tamién *gabita* —yá vemos que los cordeles denómense col mesmu nome del llugar onde s'amarren—; los que traviesen de llau a llau, los *gabitos*, enganchábense nos *gabitos* que diben presos a *las relleras*.

Lo normal ye xuncir dos vaques en carros y ramos pero, comu yá se dixo falando del acarretu del cuchu, cuando los praos son mui cuestos y había que xubir muncho, poníense al carru cuatro vaques, *agabitábase* o *acuartábase*: engánchase una parexa al pezón del carru o al *timón del ramu* y con una cadena enganchábase otra parexa delantre pa que tiraren más.

La yerba carretábase cuando nun facía sol, pa que les vaques nun *moscaren*, primero que saliera o cuando yá se ponía. De nun poder carretalo too'l mesmu día dexábase en *montones*, más grandes que los cugurros y zarrando en forma de punta pa qu'esbariáre l'agua en casu de llover; los montones yeren tamién distintos según fuere pa cargar un carru o un ramu, porque cada montón yera entós un *carru* o un *ramu*, mayores los primeros que los segundos.

La yerba metíase too depués en *pachares*, parte nos más cerca de casa parte nos que teníen *las cabanas* de los praos de la braña: poníase una persona en carru que tiraba la yerba a la entrada'l *pachar* y dende ésti otra diba metiéndolo dientru, repartiendo equí otros

qu'aprovechaben bien l'espaciú qu'hubiere; los nenos yeren los encargaos de *calcar* pa que entrase más. Na fastera de montaña nun se faen les parves o vares qu'hai nos sitios de clima más bonable, porque por cuenta la nieve nun pue dexase nada fuera, hai que guardalo too pa que nun amugore y pudra. Nos praos que teníen *cabana* arrastraben los montones hasta'l pachar, metíase un palu per baxo y con dos cordeles pela parte riba carretábenlo les vaques hasta ellí. Delles veces sacábase la yerba en *cargas* al llombu. Pa faceles poníase un cordel dobláu con un cachu de madera nun cabu pa que'l cordel corriere bien, la *trasga*, fecha d'ablanu o de freisnu.

La yerba almacenao pel branu gastábase pel iviernu mentes les vaques taben na corte, seya na de casa seya na de la braña. Echábase-yos dalgo pa que pasaren la nueche. Dende'l pachar, asitiáu sobre la corte, tirábase la yerba pela *trapa* y repartíase nos *peselbes* depués que les vaques taben yá amarraes.

Anguañu camudaron a modo tolos trabayos porque al entrar la maquinaria facilitó enforma tolos trabayos. Ye muncho más la yerba que se recueye pero hai muncha menos xente pa trabayar, lo que ye una torga grande. Entámase a finales de mayu o a principios de xunu segando parte de la yerba pa *ensilar*: empácase'l *segáu* y las *empacas* guárdende en bolses de plásticu zarraes. Ye ésti un bon alimentu pal tiempu cuando les vaques nun se saquen. Depués de lo ensilao, siégase otra vuelta (lo que sedría la *yerba*) pero yá non con gadañu, sinón cola *segadora*, que lo dexa muncho más esparció nun faciendo falta esmarallar, namái sotripar nos sitios onde hai muncho. Cuando'l prau ta *segáu* enteru hai que llimpiar la *esveira* —el *segáu* y los matos que queden onde les parés—, ye dicir *esveirar*. Esti llabor facienlu los paisanos depués de segar mentes les muyeres y los nenos

esmarallaben. Pa da-y vuelta tienen la *volvedora*, pero delles veces faise a mano pa remover bien lo que queda debaxu. Si hai qu'encugurrarlo faense primero marallos cola volvedora pa dexalo más xunto y facilitar el trabayu porque asina nun fai siquiera falta *garabatiar*.

Cuandu ta curao esmarállase otra vuelta y darréu empácase, cargándolo nel tractor pa metelo en pachar.

Depués de curao nun se facía más nada nos praos hasta que se metíen les vaques a comer la primer pación y ye agora cuandu s'igüen les parés qu'*arrouxaron* pa que tean preparaes nel momentu que se mete'l ganáu.

El calter social

La importancia de *las brañas* —mesmo les de praos que les de pastu— na economía de les fasteres de montaña y la envergadura que los trabayos de la yerba teníen pel branu nestos llugares asoláyase mui claro na celebración de delles fiestes nel tiempu que tenía llugar la yerba. Asina por exemplu la fiesta de San Pedru en La Cullada, llende ente los praos de Vigaña y los de Faidiellu. Tamién había fiesta en xunu n'Estoupiellu, na braña principal del pueblu. Estes fiestes son el símbolu del entamu la yerba y tamién la tresposición de la vida social de los pueblos a la braña, porque tol tiempu que dura la yerba, polo xeneral xunu, xunetu y hasta agostu, echen tol día nelles, dende pela mañana que se xube a segar o abrir la yerba hasta que s'encugurra o s'encarra; namái se volvía al pueblu pa dormir y la comida llevábenlo les muyeres cuandu xubien pela mañana, daqué más tarde que los homes.

Notes

¹ Esta pallabra nun s'emplega anguañu en Vigaña, pero sí se conseña en dalgún pergamín del monesteriu de Balmonte referíu a esti pueblu: "... cum omnibus appendicis suis de Buenas & Tarano, cum montibus & morteras..." (1175); "solares, ortos, prata, pasqua, montes, fontes, riuos, paludes, morteras et omnia qua ius hereditates pertinet" (1206). A.C. Floriano Cumbreño, *Colección Diplomática del Monasterio de Belmonte*, Uviéu, 1960, pp. 135 y 235.

² Archivu Notarial de Balmonte: Privilexu de Parmu de La Foicecha, 1761-1776.